

Magyarország és Nyugat-Németország kapcsolatai 1945 és 1958 között ^[1]

Az alábbi dokumentum a magyar–nyugatnémet kapcsolatok 1945-től 1958-ig terjedő időszakát foglalja össze, vázlatosan ismerteti a diplomáciai „puhatolozások” első lépéseit és sikertelenségének okait.

Noha az egész dokumentumot áthatja a kor szelleme, politikai frazeológiája, végső kicsengésében mégis azt sugallja, hogy Magyarország érdeke a Német Szövetségi Köztársasággal ápoló kapcsolatok teljes körű rendezése.

Bevezetés

Az alábbi dokumentum a magyar–nyugatnémet kapcsolatok 1945-től 1958-ig terjedő időszakát foglalja össze, vázlatosan ismerteti a diplomáciai „puhatolozások” első lépéseit és sikertelenségének okait. A Külügyminisztérium levéltári anyagában a dokumentumon iktatószám nincs, és a keletkezés idejét sem tüntették fel. Tartalma és a benne foglalt adatok alapján azonban joggal feltételezhető, hogy az irat 1958 végéről vagy 1959 elejéről származik. A dokumentum szerzőjét nem ismerjük, arra nézve sem található adat, hogy valamely állami vagy pártfórum azt megtárgyalta-e, illetve, hogy a javaslatoknak mi lett a sorsa.

A szerző a kapcsolatok rendezésére tett kezdeti kísérletek kudarcát - érthető és elfogadható módon - elsősorban a második világháború után kialakult nemzetközi viszonyokkal, a hidegháborús légkörrel és az úgynevezett „német kérdés” rendezetlenségéből adódó problémákkal magyarázza.

Viszonylag nagy terjedelemben tárgyalja az 1948 után, a gazdasági, és részben az egyéb kapcsolatok normalizálása érdekében tett - jobbára magyar - kezdeményezések váltakozó sikerű alakulását. Kitér a német kormányhoz és a különböző német politikai irányzatokhoz az 1956-os eseményeket megelőző, és azt követő időszakot jellemző magatartására is.

Noha az egész dokumentumot áthatja a kor szelleme, politikai frazeológiája, végső kicsengésében mégis azt sugallja, hogy Magyarország érdeke a Német Szövetségi Köztársasággal ápoló kapcsolatok teljes körű rendezése. Ez jut kifejezésre a „Feladataink” címszó alatt olvasható 2., 3., 4. pontban és külön nyomtatékkal az 5. pontban, amely így fogalmaz: „Tegyük meg mindent, hogy a magyar lakosságot felvilágosítsuk a német békeszerződés megkötésének, a berlini kérdés megoldásának szükségességéről.”

*

A dokumentum az 1950-es évek végéig ismerteti a magyar–nyugatnémet kapcsolatok alakulásának főbb eseményeit, az abban foglaltakat ezért szükségesnek tartom kiegészíteni.

A hivatalos diplomáciai kapcsolatok felvételéig Magyarország nem létesíthetett a Német Szövetségi Köztársaság területén követséget, illetve konzulátust, amely a magyar érdekvédelemmel kapcsolatos teendőket elláthatta volna. Ezt a nehézséget -amint az a dokumentumból kitér - azzal sikerült több-kevesebb eredménnyel áthidalni, hogy az 1950-es évek elejétől a Frankfurtban működő magyar külkereskedelmi képviselő, ugyan korlátozott mértékben de, konzuli jellegű feladatokat is ellátott. Ezt a tevékenységet nyugatnémet részről hivatalosan nem ismerték el, viszont hallgatólagosan tudomásul vették, Magyarországon a francia követség keretén belül működő Németországi Utazási Iroda látott el hasonló teendőket.

Az 1950-es évek közepétől kezdve elsősorban gazdasági érdekektől vezetve magyar és nyugatnémet részről egyaránt szükségesnek érezték, hogy lépéseket tegyenek az államközi kapcsolatok rendezésére. A diplomáciai kapcsolatok hivatalos felvételére ekkor azonban még nem értek meg a feltételek.

Magyarországnak a Német Szövetségi Köztársasághoz fűződő kapcsolatai alakításakor tekintettel kellett lennie szövetségi hovatartozására, nem utolsósorban a vele azonos érdekszférához tartozó Német Demokratikus Köztársaság fokozott érzékenységre is. Átmeneti megoldásként az látszott járható útnak, hogy a két állam egymás területén hozzon létre olyan külkereskedelmi kirendeltséget, amely alaptevékenységén felül elláthatja a konzuli jellegű feladatokat is.

A több éve tartó tárgyalások végül 1963-1964-ben vezettek eredményre. A létrejött megállapodás alapján Budapesten nyugatnémet külkereskedelmi kirendeltség kezdte meg tevékenységét. A Frankfurtban működő magyar külkereskedelmi kirendeltség pedig immár hivatalosan elláthatta a konzuli feladatokat is. Az említett képviselők létesítésével természetesen nem szűntek meg azok a gondok és problémák, amelyeket a hivatalos kapcsolatok hiánya okozott, de létrejöttük és működésük az államközi kapcsolatok felvételéhez vezető út egyik fontos állomása volt.

A két ország viszonyának rendezésére csak fokozatosan, az 1970-es évek elején teremtődtek meg a feltételek, amit a két világrendszer éles szembenállását mérséklő, a nemzetközi politikában az 1970-es évek elején kibontakozó enyhülési folyamat is megkönnyített. (Ennek egyik csúcspontjaként 1975. augusztus 1-én 33 európai ország, valamint az USA és Kanada aláírta a Helsinkii Záróokmányt.) A Magyar Népköztársaság 1973. december 21-én hivatalos diplomáciai kapcsolatot létesített a Német Szövetségi Köztársasággal. Az első bonni magyar nagykövet 1974. január 21-én nyújtotta át megbízólevelét.

Forrás

A magyar–nyugatnémet kapcsolatok

Első kísérletek az államközi kapcsolatok rendezésére.

A felszabadulás után történtek kísérletek a hazánk és Németország nyugati övezetei közötti kapcsolatok rendezésére. A Minisztertanács 1947 júliusában a KÜM [Külügyminisztérium] előterjesztésében jóváhagyta magyar konzulátus felállítását Frankfurtban. Evégett - tekintettel Németország megszállására - a budapesti amerikai követséghez fordultunk. Csak nagy késéssel 1948 januárjában kaptunk pozitív választ. A személyzet összeállításának elhúzódnása miatt a választ az amerikaiak ismételt sürgetésére sem nyugtáztuk. Valószínűleg a nemzetközi helyzet akkori alakulása is közrejátszott ebben.

A nyugatnémet kormány, miután a párizsi egyezmények révén önállósodott, 1954-ben kísérletet tett olyan jellegű gazdasági kapcsolatok létrehozására, amelyek viszonyunk de facto normalizálását jelentette volna. Mivel annak idején abból indultunk ki, hogy az NDK az egyedül törvényes német állam, a közeledést visszautasítottuk. Amikor a hadiállapotot 1955. március 18-án Németországgal megszüntették, mi kíséreltünk meg kormányunkon kereskedelmi egyezmény megkötését. Ebben viszont már a nyugatnémetek tanúsítottak visszautasító magatartást.

1948. április 7-e óta működik a „Németországi Szövetséges Főbiztoság Budapesti Irodája”, amely az NSZK önállóságának kimondása után „Francia Követség - Németországi Utazási Iroda” nevet vette fel. Az iroda helyzetének tisztázására 1948 és 1956 között számos jegyzékváltás és beszélgetés történt a franciákkal. Teljesen nem rendeződött az iroda státusza. Működését azonban már 1948. április 12-én elismertük. Az NSZK-ba irányuló utazásokat az Iroda működése megkönnyíti, s ez egyúttal valuta megtakarítást jelent, mivel a vízum-díjat Ft-ban fizetjük ki. Az iroda vezetője francia diplomata, akinek felettes hatósága a nyugatnémet beutazási kérdésekben a bonni [NSZK] Belügyminisztérium. Utoljára 1956-ban Sík elvtárs [Sík Endre ekkor a külügyminiszter első helyettese, 1958-1961 között külügyminiszter] beszélt az Iroda vezetőjével és felvetette a státusz rendezésének szükségességét. 1958 végén hivatkozva erre a beszélgetésre sürgettük a francia választ, s kifejezésre juttattuk, hogy az Iroda elnevezése nem felel meg a jelenlegi tényleges helyzetnek, mivel Németország egyik részére, a Német Demokratikus Köztársaság területére nem jogosult vízumot kiadni. Szinte a lépésünkkel egy időben az NDK kért bennünket, hogy rendezzük az Iroda helyzetét, főleg annak elnevezését, mert az sérti az NDK-t. Hasonló lépéseket tett az NDK Prágában és Varsóban is. A franciák mindaddig nem adtak választ. Az ügyet túlságosan nem erőltettük, mert véleményünk szerint veszélyeztethetnénk a nyugatnémet részről amúgy is kifogásolt Frankfurti Magyar Kereskedelmi Iroda

helyzetét, amelynek státusza egyáltalán nincs rendezve, a nyugat-német hatóságok csupán megtürik. Valószínűleg el tudjuk érni, hogy az iroda nevét megváltoztatjuk. Státuszát egyelőre bizonytalanságban hagyhatjuk.

Külkereskedelmi kapcsolataink

A felszabadulás után 1947-ben vettük fel a kereskedelmi kapcsolatot a nyugat-németországi, amerikai és brit megszálló hatóságokkal. Szerződést velük 1948. augusztus 26-án kötöttünk. 1949. novemberétől kezdve a kereskedelmi megállapodásokat az NSZK hatáskörébe utalták a megszálló hatóságok. Ettől kezdve vegyes bizottsági tárgyalások formájában kötünk évi árucserre megállapodásokat.

A magyar-nyugatnémet külkereskedelem alakulását az alábbi statisztika mutatja (reexporttal, illetve reimporttal együtt):

Év (millió devizaforgalomban)	Export	Import
1950	286,8	366,6
1951	217,9	200,7
1952	199,7	193,7
1953	186,9	185,8
1954	238,9	305,2
1955	364,0	449,6
1956	428,0	304,6
1957	322,6	282,1
1958 (10 hónap)	314,5	333,5

A magyar-nyugatnémet külkereskedelemben négy fejlődési szakaszt különböztethetünk meg. 1.) 1947-től 1950-ig a háború utáni fellendülés szakasza. Ebben az időben mi voltunk Nyugat-Németország egyik fő élelmiszerszállítója. 2.) 1950-1954 között a hidegháború periódusában a nyugati embargós és diszkriminációs intézkedések következtében forgalmunk hanyatlott. 3.) 1954-56 között újra fellendülés következett be. 4.) Az ellenforradalom idején féléves bojkottot alkalmaztak velünk szemben, majd helyreállt ugyan a korábbi kapcsolatrendje, de tényleges továbbfejlődés alig mutatkozott. Ennek két oka van: 1.) részünkről nincsenek meg a nagyarányú továbbfejlesztés lehetőségei. Ezen kívül népgazdaságunk szocialista jellegéből kifolyólag egy bizonyos határon túl nem mehetünk. 2.) A nyugatnémet gazdaság a Közös Piacról várja külkereskedelmének további fellendülését, s alig tulajdonít jelentőséget a szocialista országok piacának. (Ezzel nem ért egyet a nyugatnémet tőkés minden csoportja, főleg a Szovjetunióra és Kínára gondolva.)

A Közös Piac szerepén kívül nagy súllyal esik latba a magyar-nyugatnémet külkereskedelem alakulásában a bonni kormány politikája. A hidegháborús időszakban mutatkozó sorvasztás, valamint az ellenforradalom után alkalmazott bojkott azt mutatja, hogy a magyar-nyugatnémet külkereskedelem ki van szolgáltatva a bonni kormány önkényének. A magyar-nyugatnémet külker[eskedelmi] kapcsolatok teljesen normális menetét s népgazdasági érdekeinknek megfelelő fejlesztését az államközi kapcsolatok rendezésével tudnánk szilárdabb alapra helyezni. A Külkereskedelmi Minisztérium legutóbbi tájékoztatása szerint egy-egy jel arra mutat, hogy az utóbbi időben a nyugatnémet gazdaságpolitika némileg változtat tartózkodó magatartásán. Valószínűleg észlelik, hogy a forgalmunk egy részét igyekezünk más országok felé terelni.

1954 óta nem alkalmazták a nyugatnémetek túl szigorúan az embargós intézkedéseket. Csak kifejezett haditermékekre alkalmazták. A diszkriminációs intézkedések teljesen megsemmisítettek meg. Így pl. a szocialista országokba irányuló golyóscsapógy szállításokat kontingentálják. Több esetben megtagadják nagyobb présberendezések szállítását (nyilván tartanak attól, hogy harcokcsik, vagy lövegek gyártásánál használjuk fel). Bizonyos korlátozás érvényesül az export hitelek terén is. Csak háromhavi export áruhitel biztosítanak a korábbi 6 hónappal szemben. Az NSZK-ban kötelező az export hitelek állami biztosítása. Az állami biztosítók ötös tanácsában viszont ott ül a KÜM képviselője is, aki - sok esetben a gazdasági emberekkel szemben - érvényesíti a KÜM politikai szempontjait. Nagy problémát ez azonban számunkra nem jelent, mert a Nemzeti Banknak igen jó kapcsolata vannak a nyugatnémet nagy bankokkal. A bankkamatlábak kedvezőbbek, általában 5-6% körül mozognak, a céghiteleké (export hiteleké) pedig magasak, 8-9%-osak.

Nyugat-Németország a magyar külkereskedelemben jelentős helyet foglal el. Összkivételünk 5,1%-a (sorrendben a hetedik helyen), összbefizetatalunknak pedig 5,8 %-a (sorrendben a negyedik helyen) bonyolódik az NSZK-val. A magyar külkereskedelem a nyugatnémet összkülkereskedelemnek alig fél százalékát teszi ki. (Az NSZK külkereskedelmében a szocialista országok összesen - beleszámítva a két német állam közötti zónaközi kereskedelmet is - kb. 6%-ot tesz ki.) A számadatok szerint a mi érdekelttségünk látszik nagyobbnak, és a nyugatnémet kisebbnek. Figyelembe kell vennünk azonban azt is, hogy Nyugat-Németországban kapitalista külkereskedelem van és a magyar vonatkozású üzleteket is magán cégek bonyolítják le. Ezek közül egyesek kifejezetten a szocialista országokkal folytatott külkereskedelemben vannak beállítva. Ezeket érzékenyen érinti minden ingadozás. A nagy konszernek persze kevésbé érzékelik meg a magyar külkereskedelem kiesését.

Fizetési forgalom és közlekedési kérdések

A két állam közötti fizetési forgalmat az 1955. október 27-én kötött fizetési megállapodás rendezi, amellyel 1956. február 1-i hatállyal a korlátozottan konvertálható német márka fizetési rendszerére térünk át. Ezt a megállapodást -nemcsak a mi és az NSZK között, hanem egyáltalán az NSZK és a népi demokráciák között - első ízben kötöttük a kormányok nevében. Ennek az a magyarázata, hogy a nyugatnémetek akkor közvetlen hatása alatt állottak a Szovjetunióval való kapcsolat rendezésének. Az új fizetési egyezmény óta kereskedelmi mérlegünk az NSZK-val aktív. A kitermelt deviza jelentős részét máshol használjuk fel. A megállapodás intézkedései arról is, hogy az azelőtti években keletkezett hitel-tüллépésekből származó 30 millió DM-es tartozásunkat hogyan fizessük vissza 1959. szeptemberéig: folyamatos törlesztéssel.

Forgalmunk az NSZK-val főleg vasúton bonyolódik le. A szállítások állandó késése miatt a lassú dunai hajózást nem tudjuk jól kihasználni. A hamburgi kikötőt tranzitforgalomra vesszük igénybe. Jelentősége a rijekai kikötő használata miatt csökken. A Közlekedésügyi Minisztériumunk kormányvonalon akart a nyugatnémetekkel hajózási egyezményt kötni, de a magyar KÜM annak idején (1954-1955) nem egyezett bele. Így a MAHART és a Bayerischer Lloyd között állalati sikon kötöttünk egyezményt. 1956-ban minisztériumok közötti megállapodás jött létre hajózási ügynökségek kölcsönös felállítására. Megemlítendő, hogy a nyugatnémetek 1956 óta megfigyelt küldenek a Duna Bizottság üléseire. Magánbeszélgetések során néha szimpatizálnak azzal az elvvel, hogy a „Duna a dunai államoké”.

A posta és vasúti forgalom terén normális nemzetközi kapcsolatok állnak fenn. 1955 óta a turista forgalom is megindult, amelyet az ellenforradalom zavart meg.

A frankfurti kereskedelmi képviselő helyzete, amely jelenleg a „Magyar Külkereskedelmi Iroda” címet viseli, egyáltalán nincs rendezve. 1956 óta elfogadják az Iroda vezetőjének diplomata útlevélét. A nyugatnémetek nem kívántak hasonló Irodát nálunk felállítani, valószínűleg azért, mert az szerintük az MNK [Magyar Népköztársaság] de facto elismerését jelentené. Mi viszont nem egyeztünk bele, hogy a nyugatnémet cégek német állampolgárokkal dolgozó képviselőket nyissanak Budapesten, viszont nem zárkóztunk el, hogy magyar állampolgárok képviselhessék őket.

Vagyonjogi kérdések

Magyar békeszerződés 30. pontja szerint az aláíró felekkel szemben lemondunk németországi követeléseinkről, amelyek háború alatti szállításokból keletkeztek. Követelésünk kétféle milliárd birodalmi márkát, vagyis mai értékben 200 millió nyugatnémet márkát (30 millió dollár) tett ki. A magyar békeszerződés lehetőséget nyújt arra, hogy az elhurcolt javak érdekében bizonyos igényeket érvényesítsünk. Az 1947-1949 között Nyugat-Németország területén működött állandó magyar restitúciós bizottságot a megszállók kérésére megszüntették. Azóta nyugatnémet ügyvédek igénybevételeivel folytatunk magánjogi pereket. Az 1955-ös párizsi szerződések szerint visszaszolgáltatási igényt lehet támasztani a fegyverszünet után elhurcolt és nyugatnémet tulajdonként azonosított ingóságokra vonatkozólag. Ezekre igénybejelentést tettünk. 23 millió márkát vissza is igazoltak, jogosnak azonban - hiányos bizonyítékok miatt - csak 150 ezer márkát értékeltek el.

1953-ban az NSZK-ban kártalanítási törvényt hoztak a nácizmus áldozatainak kártalanítására. Bejelentett igényeink alapján némi valuta bevételre tettünk szert. Az 1956-ban hozott újabb - szélesebb körökre kiterjedő - kártalanítási törvény kimondja, hogy diplomáciai kapcsolatokban nem álló országok állampolgárai nem vehetik igénybe. Ennek ellenére igénybejelentést tettünk, amelynek alapján az államközi kapcsolatok rendezése esetén ezen a téren is tudhatunk eredményt elérni. Igényt jelentettünk be az IG Farben üzemeiben dolgozott deportáltak kártérítésének érvényesítésére is, amelynek egy részét már ki is fizették. A PÜM [Pénzügyminisztérium] a jelenleg megoldható és érvényesíthető követeléseket állandóan napirenden tartja és megteszi a szükséges lépéseket. A külkereskedelmi tárgyalások során is szóba hoztuk néhányszor a kártérítések kérdését. A politikai kapcsolatok rendezése nagy segítséget jelentene követeléseink érvényesítésében.

Egyéb kapcsolatok

Szakszervezeti és ifjúsági vonalon (kivéve az illegális FDJ-t, [Freie Deutsche Jugend - Szabad Német Ifjúság] nincs semmiféle kapcsolatunk. Az evangélikus egyház vonalán az NDK-val történt megállapodásnak megfelelően a nyugatnémet evangélikus egyház haladó köreivel (Niemieller, Ivand) tartjuk az összeköttetést. A nyugatnémet evangélikus egyházak felső vezetése csaknem teljesen a militarizmus szolgálatába áll, kapcsolatunk velük csupán formális levelező kapcsolat.

A magyar és a nyugatnémet vöröskereszt szervezet összeköttetésben állnak egymással. A Magyar Vöröskereszt ellenforradalommal szimpatizáló vezetőségének leváltása után a kapcsolatok hűvösebbek lettek. Ehhez hozzájárul az is, hogy nem állt módunkban teljesíteni a nyugatnémet vöröskereszt hozzánk intézett néhány kérését. Rövidesen valószínűleg sor kerül a Magyar Vöröskereszt képviselőinek nyugat-németországi utazására, amely a kiskorú disszidáltak ügyében látszik hasznosnak.

Sportkapcsolataink az utóbbi 4-5 évben élénk fejlődésnek indultak. Néha-néha a bonni kormány tett egy-egy ellenintézkedést (vízummegtagadás), de a nyugatnémet közvélemény felháborodása miatt csaknem mindig kénytelen volt azokat visszavonni. Kulturális kapcsolataink 1954-ben indultak meg egészen szűk keretek között és tervszerűtlen egyéni akciók formájában. Az ellenforradalom erősen visszavetette az amúgy is gyenge kulturális kapcsolatokat. 1958 óta ismét élénkülni kezd ez a terület is. A kulturális kapcsolatok lehetősége még nincs pontosan felmérve, még kevésbé kihasználva.

Államközi és politikai kapcsolatok

A magyar-nyugatnémet kapcsolatok alakulásával összefüggésben meg kell említeni, hogy az MDP Politikai Bizottsága 1955. április 30-án határozatot hozott, mely szerint:

- rendezni kell a világháború eseményei folytán szétszakított családok ügyeit;
- meg kell vizsgálni, vannak-e német hadifoglyok Magyarországon;
- a frankfurti kereskedelmi képviselőket emeljük hivatalos kereskedelmi képviselő szintjére;
- Adenauer moszkvai útjától függően vegyük fel a diplomáciai kapcsolatot az NSZK-val.

1955. március 18-án az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletben szüntette meg a hadiállapotot Németországgal, s hivatkozva az NDK-val kialakult jó viszonyra, kifejezésre juttatta, hogy készek vagyunk az egész német néppel rendezni kapcsolatainkat. Ezt követően számos kormány-, külügyminiszeri és szóvivői nyilatkozatban juttattuk kifejezésre készségünket a diplomáciai kapcsolatok rendezésére. Tényleges diplomáciai lépést azonban nem tettünk, mert a bonni kormány mindig elutasító magatartást tanúsított.

1956-ban az ellenforradalmat megelőző időben élénk kapcsolatok alakultak ki főleg ellenzéki újságírók és politikai körökkel. Egyes jelek arra mutattak, hogy ha az NSZK diplomáciai kapcsolatainak rendezése a szocialista országokkal napirendre kerül, akkor elsősorban az MNK jöhet számításba, mivel súlyos kérdések a két állam között (határ) nincsenek, másrészt szerepet játszott a két ország közötti „hagyományos” kapcsolat. Az 1956-ban mutatkozó jelenségeket utólag értékelve megállapíthatjuk, hogy az élénkült politikai kapcsolatokban kétféle nyugatnémet irányzat keveredett egymással. A velünk kapcsolatba kerülő szociáldemokrata és szabad demokrata párti képviselők, újságírók stb. egy része tényleg becsületes szándékkal közeledett, kifejezve bizonyos gazdasági körök (akkor még a Közös Piac csak terv volt) érdekelttségét a keleti kereskedelemben. Ugyanakkor a kapcsolatra törekvők másik része a fellazítási politika érdekében kereste az összeköttetést- nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy érintkezésbe lépjen a magyarországi ellenforradalmi erőkkel. Az egyik FDP [szabaddemokrata] képviselő például ilyen megjegyzést tett: „ha Magyarországra utazom, szeretnék találkozni a Petőfi hívekkel.” (A Petőfi körre gondolt). Ezt a tendenciát támasztotta alá az a tény, hogy közvetlenül az ellenforradalom előtt befejezett külkereskedelmi tárgyalás során meverlen elzárkóztak a kormány szinten köteendő egyezménytől. Az akkori kormánnyal tehát nem akartak megállapodni, hanem állandóan a jugoszlávok példájára hivatkozva (akik akkor még az NSZK-val álltak diplomáciai kapcsolatban) nyilván engedményekre akartak bírni bennünket, legalábbis megkísérelték azt. Az ellenforradalom idején, november első napjaiban a nyugatnémet kormány 20 millió márka élelmiszerszállítási hitelt ajánlott fel a Nagy Imre kormánynak, az ellenforradalom leverése után viszont fél évig halogatta az 1956. október 20. után parafált árucsereforgalmi jegyzőkönyv aláírását.

Az ellenforradalom leverése utáni helyzet

A korábbi nyugatnémet ismerőseink nagy része az ellenforradalom után hosszabb ideig elzárkózott a kapcsolatok újra felvételétől. 1957 közepétől kezdve azonban berlini nagykövetségünkön keresztül és a magyar-nyugatnémet külkereskedelmi tárgyalások során felelevenítettük a kapcsolatokat.

Nyerges János elvtárs [ekkor a Külkereskedelmi Minisztérium főosztályvezetője] beszélt több ízben Arnold CDU [kereszténydemokrata] alelnökkel, a volt Észak-Rajna-westfáliai miniszterelnökkel (időközben meghalt), Kurt Georg Keisinger CDU képviselővel, a parlament külügyi bizottságának elnökével [Kiesingerről, az NSZK későbbi, 1966-1969 közötti, náci múltú kancellárjáról van szó] és Serres CDU képviselővel, a parlament külkereskedelmi bizottságának elnökével. Fodor Zoltán elvtárs [ekkor a berlini (NDK) nagykövetség munkatársa] folytatott megbeszélést Berlinben Wehner SPD [szociáldemokrata] képviselővel, a párt alelnökével, Fritz Erler képviselővel, az SPD parlamenti frakciója alelnökével, Helmut Schmidt SPD képviselővel, Rademacher és Bücher FDP képviselőkkel. Kurtán Sándor elvtárs folytatott a külkereskedelmi tárgyalások során beszélgetést Erler, Schmidt SPD képviselőkkel, Helmut Kalbitzer SPD képviselővel, a parlament külkereskedelmi bizottsága akkori szocdem tagjával, Rademacher, Bucher, Döring, Scheel, Dahlmann FDP képviselővel, az FDP Ruhr-vidéki vezetőségével, a CDU sajtóosztályának vezetőjével.

Az ellenforradalom után az FDP képviselők és a szociáldemokraták némelyike készen mutatkozott magyarországi utazásra. Közülük eddig Rademacher járt nálunk félj üzleti ügyben, s félj hivatalosan (1958 novemberében) Herzog nehézipari miniszterhelyettes (tulajdonképpen a KÜM) vendégeként. Látogatásáról tájékoztattuk a szovjet és NDK-s elvtársakat. A szocdemek részéről Kalbitzer képviselő levélben bejelentette, hogy 1959 tavaszán szívesen elutazna hozzánk. Meghívást tartalmazó leveleinkre azonban mindeddig nem válaszolt.

1957. november elején az MTI egyezményt kötött a DPA nyugatnémet sajtóügynökséggel híryanag és tudósító cserére. Tudósítót eddig egyik fél sem küldött.

1958 első felében kapcsolatok jöttek létre légügyi kérdésekben. A franciákon keresztül lebonyolított jegyzékváltás formájában kölcsönösségi alapon biztosítottuk államaink felségterületének átrepülését. Majd a MALÉV felvette a kapcsolatot a nyugatnémet Lufthansával. Ez nélkülözhetetlen volt a brüsszeli és amszterdami légi járatok biztosítására. Államközi légügyi egyezmény kötésére persze nem voltak hajlandók, csupán kereskedelmi jellegű légügyi kapcsolatok létesítésére.

1958 második felében több ízben és több oldalról észleltünk nyugatnémet puhatólózást diplomáciai jelleg nélküli kereskedelmi képviselők létrehozására. A baráti országokkal (Szovjetunió, Lengyel Népköztársaság) folytatott konzultálás eredményeként e kísérletekre nem reagáltunk.

A jelenlegi helyzetet vizsgálva semmi sem szól amellett, hogy további kísérleteket tegyünk a magyar-nyugatnémet államközi kapcsolatok rendezésére. A nyugatnémeteken van a sor. A jelenlegi helyzetet - különösen a berlini kérdés és a békeszerződés problémáját - figyelembe véve az NSZK és a szocialista országok közötti diplomáciai kapcsolatok ügye szinte elválaszthatatlanul összefügg az NDK elismerésével. Ha csak valamilyen más jellegű változás be nem következik, akkor a diplomáciai kapcsolatok rendezésére a két német állam közötti kapcsolat felvétele után, vagy azzal egyidejűleg kerülhet sor. A magyar-nyugatnémet kapcsolatok rendezésének útját jelenleg a legjobban a békeszerződés ügyének támogatásával, az NDK tekintélyének növelésével és elismertetésével szolgálhatjuk. Ebből a szempontból talán célszerű lenne propagandánkban rátérni a nyugatnémet ún. „kizárólagossági igény” leleplezésére, másrészt az NDK tekintélyének további növelésére. Ezzel kapcsolatban - továbbra is elismerve a két német állam létét és fenntartva készségünket az NSZK-val való kapcsolat rendezésére - hangsúlyoznunk kellene, hogy egész sor országban, így a Magyar Népköztársaságban is az NDK képviseli az egész német népet. Ezeknek az országoknak összes lakossága 800 millió a föld lakosságának 1/3-a. A nyugatnémet kizárólagossági elv gyakorlata tehát az emberiség 1/3-nál fonákjára sült el, s nem hogy csökkentette volna, hanem emelte az NDK tekintélyét. A nyugati tőkés országok többségét is csak fenyegetéssel tudja a nyugatnémet imperializmus visszatartani az NDK elismerésétől.

Az NSZK és a szocialista országok kapcsolatai

A szocialista országok közül egyedül a Szovjetunióknak van diplomáciai kapcsolata az NSZK-val (1955). A nyugatnémet kormány érvelése ezen a téren az, hogy a Szovjetunióknak mint a négy nagyhatalom egyikének különleges szerepe van a német kérdésben, s így a két német nagykövetség jelenléte Moszkvában nem sérti a nyugatnémet kizárólagossági elvet. Érdekes ezzel kapcsolatban megemlíteni, hogy Finnországban mindkét német állam azonos szinten képviselteti magát kereskedelmi kirendeltségekkel, amelyeknek élén főkonzulkok állanak. Ez a tény - bár alacsony szintű képviselőkről van szó - feltétlenül kétségbe vonja a „kizárólagossági elv” kizárólagosságát [!]. A finnországi kivételes eset arra mutat, hogy a nyugatnémet kormány elsősorban a népi demokratikus országok vonalán érvényesíti a kizárólagossági elvet, ami azt mutatja, hogy hódító terveiben ezekkel az országokkal akkor kívánja diplomáciai kapcsolatait rendezni, ha azokban a jelenlegi rendszerrel szemben álló kormány jönne létre. Ezt igazolta a bonni kormány magatartása a magyarországi ellenforradalom idején.

Speciális helyzetben van Lengyelország és Csehszlovákia, mivel Nyugat-Berlinben katonai képviselőtük van. A megszállási időszak maradványa ez. A Hitler-ellenes koalíció országai ugyanis a nagyhatalmak berlini ellenőrző tanácsához képviselőket küldtek. A nyugati országok ezeket a képviselőket konzulátusokká

alakították át. A két baráti ország katonai képviselője előnyös lehetőséget nyújt propaganda folytatására Nyugat-Németországban, másrészt pedig konzuli tevékenységet is folytat.

Frankfurt am Mainban rajtuk kívül Lengyelországnak, Csehszlovákiának, Romániának és Bulgáriának vannak külkereskedelmi irodái. A Kínai Népköztársaság elsősorban svájci és részben a berlini képviselőin keresztül tartja kézben a nyugatnémet gazdasági kapcsolatokat. A diplomáciai kapcsolatok rendezésére eddig lengyel, csehszlovák és román vonalon történtek kísérletek - eredménytelenül. Jugoszláv-nyugatnémet viszonylatban a diplomáciai kapcsolatok megszakítása után megmaradtak a kereskedelmi és konzuli képviselőket. Az elmúlt évben több ízben tettek kísérletet a diplomáciai kapcsolatok rendezésére és az NDK-jugoszláv kapcsolatok elsovasztására - egyelőre sikertelenül.

A budapestihez hasonló nyugatnémet utazási iroda működik Prágában és Varsóban. Romániában és Bulgáriában ilyen külön iroda nincs. A nyugatnémet vízumokat francia követség konzuli osztálya adja ki.

Feladataink

- 1.) Folyamatosan le kell leplezni a nyugatnémet imperializmus és militarizmus törekvéseit, különösen magyar vonatkozásban. Támadnunk kell a bonni kormány kizárólagosság elvét, és növelnünk kell a Német Demokratikus Köztársaság tekintélyét.
- 2.) Erősítsük kapcsolatunkat mindazokkal a nyugat-németországi erőkkel, amelyek támogatják a német békeszerződés létrejöttének ügyét s a két ország közötti normális kapcsolatok létrehozását. Hívjunk meg olyan politikusokat, akik ilyen álláspontot képviselnek. Ilyen irányú lépéseinkben az egész szocialista tábor érdekeit tartjuk szem előtt.
- 3.) Különösen fontos, hogy a nyugatnémet munkás és ifjúsági szervezetekkel felvegyük a kapcsolatot. E célból fokozottabban ki kell használnunk a lipcsei össznémet munkás tanácskozásokat és más össznémet rendezvényeket. Hívjunk meg ilyen küldöttségeket Magyarországra,
- 4.) Mérjük fel a kulturális kapcsolatok lehetőségét és tegyünk tervszerű lépéseket a kulturális kapcsolatok adta lehetőség kihasználására. Időnként folytassunk tapasztalatcserét erről a szocialista országokkal.
- 5.) Tegyünk meg mindent, hogy a magyar lakosságot felvilágosítsuk a német békeszerződés megkötésének, a berlini kérdés megoldásának szükségességéről.

MOL-XIX-J-1-j NSZK-(1945-64)-26. tétel (1. doboz)

Címkék:

[1956](#) ^[2]

[Német Szövetségi Köztársaság](#) ^[3]

Kiadás: 5. évfolyam (2005) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/magyarorszag_es_nyugatnemetszag_kapcsolatai_1945_es_1958_kozott.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/magyarorszag_es_nyugatnemetszag_kapcsolatai_1945_es_1958_kozott.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemet-szovetségi-koztarsasag>